

GENERALADVOKATEN

Postboks 651 Sentrum, 0106 OSLO

Telefon 22 70 87 50 - Mil 510 5681 - Telefax 22 41 94 54

E-mail: post@generaladvokaten.no

http://www.generaladvokaten.no

FORSVARSDEPARTEMENTET	
SAKNR.: 13 02931-21	
01 APR 2014	
ARKBET:	204.3
KASSERES 5 ÅR	
KASSERES 30 ÅR	
BEVARES	

Vår referanse

0065/2014/GA/AWD/730.1 og 738.0

Dato

31. mars 2014

Deres referanse

2013/02931-5/FD I 4/MAY

Det Kongelige Forsvarsdepartement
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

HØRING – FORSLAG OM INNØRING AV VERNEPLIKT FOR KVINNER**1. Innledning**

Det vises til Departementets høringsbrev av 17. februar 2014. Saken gjelder endring i Vernepliktsloven og Heimevernsloven med sikte på å innføre verneplikt for kvinner, etter at man i 2010 innførte sesjonsplikt for samme.

Spørsmålet har både prinsipielle og praktiske sider, det siste ment som hvordan en eventuell prinsippbeslutning skal settes ut i livet.

Generaladvokaten kan ikke slutte seg til forslaget om innføring av verneplikt for kvinner, men er forberedt på å delta i gjennomføringen innenfor rammen av sine oppgaver, dersom forslaget blir vedtatt.

2. Prinsipielle sider

Saken har allerede vært diskutert offentlig på prinsipielt grunnlag og har stor støtte i det politiske miljø. Jeg tillater meg likevel å gi noen synspunkter av prinsipiell art.

Jeg er ikke kjent med noen egentlig utredning av spørsmålet av nyere dato og tar derfor utgangspunkt i vernepliktsutredningen av 1979.

2.1 Drøftingen i 1979 og noen kommentarer til den

Spørsmålet om verneplikt for kvinner ble drøftet i NOU 1979:51 Verneplikt. Det heter der i pkt. 5.4.6 på side 77:

”Innføringen av verneplikt for kvinner kan ses på som et rent rettferdighetskrav, nemlig at alle skal pålegges de samme byrder, uten hensyn til kjønn. Det kan også hevdes at en slik plikt vil være et middel til å oppnå full likestilling mellom kjønnene. Det har dessuten vært framholdt at kvinnene ikke kan kreve å få full andel i alle

rettigheter i samfunnet uten også å påta seg de samme byrder som menn.”

Denne drøftelsen synes å treffe ganske godt på den debatten som har vært ført i de siste par år. I tillegg har man i dag fått som et nytt argument at Forsvaret har bruk for den kompetanse kvinner besitter, og at man ønsker å velge ut for innkalling blant de beste i hele ungdomskullet, ikke bare blant den mannlige halvpart. Denne selektive formen for verneplikt som man har fått i de siste ca. 10 år, har også ført til at argumentet om at Forsvaret ikke har bruk for også den kvinnelige halvdel av ungdomskullene for å fylle opp rekkene, kommer i en annen stilling.

NOU-en fortsetter i pkt. 5.4.8:

”Til tross for at kvinner fullt ut kan løse de fleste funksjoner innen Forsvaret, og derfor representerer et beredskapspotensial, vil ikke Utvalget anbefale at kvinner pålegges tjenesteplikt bare for å oppnå likhet i forholdet til landets mannlige befolkning.

Slik Utvalget oppfatter det, er det heller ikke for tiden et militært behov for at kvinner skal pålegges verneplikt. Allerede full utnyttelse av de mannlige vernepliktige byr på praktiske og økonomiske problemer...”

Som påvist over, er argumentasjonen i sitatets annet avsnitt foreldet, da det i dag ikke er spørsmål om kvantitet, snarere kvalitet. En særuttalelse ved fire av syv, deriblant begge de to kvinnelige medlemmene av utvalget, griper imidlertid saken an fra en mer prinsipiell synsvinkel. De påpeker at de øvrige medlemmer avviser verneplikt for kvinner fordi Forsvaret ikke har bruk for flere mannskaper nå og fordi flere soldater (gjennom verneplikt også for kvinner) ville føre til praktiske problemer for Forsvaret. Dette mener de kan åpne for den tolkning at kvinnelig verneplikt kan innføres når disse to forutsetninger ikke lenger er oppfylt. I særuttalelsen (pkt. 5.4.9) på side 76 heter det bl.a.:

”De faktiske forskjeller mellom kvinner og menn i dagens samfunn er så store at det ville være urimelig å pålegge kvinnene ytterligere byrder. På bakgrunn av det faktiske ansvar kvinner i dag er pålagt i omsorg for barn og familie og en generelt svakere stilling når det gjelder arbeid og utdanning, kan det neppe oppfattes som urettferdig at de ikke pålegges verneplikt.”

Selv om det har vært store forbedringer i kvinnes stilling i samfunnet siden 1979, har argumentet etter min oppfatning fortsatt en viss gyldighet. Således påvises det i Aftenposten 31. mars at lønnsforskjellene mellom kvinner og menn ble større i fjor.

I tillegg kommer et problem som mange kvinner opplever i dag og som ikke var registrert som noen problemstilling i 1979, og det er at summen av forventninger om utdanning og karriere fører til at mange kvinner utsetter det å få barn til det er for sent. Selv om det er fullt mulig å få barn frem til ca. 45 års alder, er fruktbarheten ikke like god når man har passert 30. Dette har vist seg i en økt etterspørsel etter kunstig befruktning, surrogati og adoptivbarn. Dette er kanskje ikke noe samfunnsmessig problem, men er likevel en belastning for dem det gjelder. Spørsmålet er om vi skal øke belastningen ved å forvente at jentene også tar et år førstegangstjeneste i Forsvaret og forskyver det å stifte familie tilsvarende.

I særuttalelsen er det også fremført et argument av en annen art:

”Disse medlemmene vil også peke på det verdifulle i at en så stor del av befolkningen

ikke tar del i det militære forsvar. Selv om historien har vist at heller ikke kvinner i en krigssituasjon har veket tilbake for våpenbruk, er det likevel klart at kvinner over store deler av verden er bærere av en fredstradisjon. Slike betraktninger kan bidra til å låse fast kjønnsrollemønstret på en uheldig måte, men denne fredstradisjonen bør likevel ikke kastes vrak på.”

2.2 Generaladvokatens vurdering i dag

Militær førstegangstjeneste er en positiv opplevelse for mange. Forsvaret er en god arbeidsplass som gir utfordringer som unge menn og kvinner kan vokse på, enten det gjelder tjeneste innenlands eller utenlands. Men man kan spørre seg om vi har tatt inn over oss hva verneplikten egentlig dreier seg om. Den dreier seg om krig.

Krig er forferdelig. Det innebærer å risikere livet og å ta liv. Det innebærer store fysiske og psykiske påkjenninger med hensyn til ting man opplever, er delaktig i og kanskje føler skyld for.

Det er knapt noen nålevende personer her i landet som har opplevd fullskala krig. Dette gjelder også de fleste av dem som levde under okkupasjonen i 1940-45, som egentlig var nokså lite tyngende for det store flertallet her i landet. Krig i mindre skala har en god del stiftet bekjentskap med i utenlandsoperasjoner, og noen av disse har opplevd store påkjenninger i kamp eller på annen måte. En del har kommet hjem med varige skader av fysisk eller psykisk art. Antallet er likevel så vidt begrenset at deres erfaringer ikke har gitt særlig stort nedslag i allmennhetens forståelse av hva krig er.

Jeg er redd at når vi diskuterer verneplikt for kvinner som et prinsippsspørsmål, i fredelige og trygge omgivelser, glemmer vi at krig er et helvete, noe vi ikke skal begi oss inn på med mindre alternativet er åpenbart verre. Det er ille nok å tvinge unge menn inn i et slikt helvete. Å tvinge unge kvinner inn i det, kan for mange fremstå som å være i strid med grunnleggende verdier.

3. Praktiske sider

Høringsnotatet har en rekke forslag til endring av paragrafer i Vernepliktsloven, for det meste med sikte på å gjøre ordlyden kjønnsnøytral. Generaladvokaten har ikke merknader til disse forslagene.

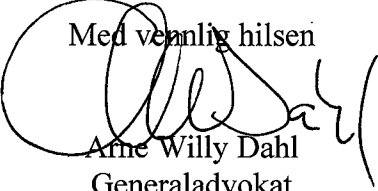
Det hører med til Den militære påtalemyndighetens oppgaver å håndheve de pliktene verneplikten medfører. Dette er ikke bare plikten til å møte opp til førstegangstjeneste i fred, men også de pliktene en eventuell krig medfører.

Innføring av verneplikt for kvinner kan gå uten større problemer. Men det kan også medføre nye problemstillinger knyttet til omsorgsansvar og overbevisningsgrunner, som for eksempel kan gå ut på at man ikke er pasifist men at man med utgangspunkt i livssyn eller andre prinsipielle overveielser har en overbevisning om at militærtjeneste er en sak for menn, ikke for kvinner. Dette får vise seg når og hvis det blir aktuelt.

Det er av og til vanskelig å få domstoler til å forstå at verneplikten er en plikt og ikke en frivillig sak. En lovendring som foreslått vil i hvert fall ha den fordel at det blir tydelig for alle at de lovgivende myndigheter har tatt et klart standpunkt for verneplikten.

Den militære påtalemyndigheten vil føre de straffesaker lovgivningen tilsier og ta tak i de nye

problemstillinger en eventuell verneplikt for kvinner måtte medføre dersom det blir vedtatt.

Med vennlig hilsen

Arne Willy Dahl
Generaladvokat